

สุนทรียศาสตร์ ความงามที่ซ่อนบนผืนผ้าของชาวผู้ไท

Aesthetics hidden in Pu-thai's Cloth

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติกรณ์ นพอดมพันธุ์

Assist. Prof. Dr. Kittikorn Nopudompan

สุนทรียศาสตร์ ความงามที่ซ่อนบนผืนผ้าของชาวผู้ไท

Aesthetics hidden in Pu-thai's Cloth

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติกรณ นพุดมพันธ์

Assist. Prof. Dr. Kittikorn Nopudompan

สี
งทอของชาวผู้ไท ถือเป็นทัศนศิลป์
อย่างหนึ่งที่นอกเหนือจากการใช้เพื่อ
ประโยชน์ในการนุ่งห่มแล้ว ยังแสดง-
ออกถึงความงามทางด้านลวดลายและสีสัน ที่มี
การจัดวางในมิติเชิงทัศนศิลป์ได้อย่างเป็นระบบ
ระเบียบอย่างน่าสนใจ อีกทั้งยังสามารถสะท้อน
อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ความเชื่อ รวมไปถึง
สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ผ่านศิลปะสิ่งทอ
ที่ใช้ห่อหุ้มร่างกายของตนเองได้อีกด้วย ดังจะ
เห็นได้ว่าความงามที่ลึกลงไปในเครื่องแต่งกาย
สีดำนี้นั้น มีความนัยซ่อนอยู่อย่างแยบยล
มากมาย

ความโดดเด่นของความงามในสิ่งทอ
ชาวผู้ไทคือการใช้เครื่องแต่งกายนุ่งสีด้า
ครามเข้ม ห่มแดง ซึ่งเป็นสีที่ถูกจัดวางมาจาก
ขนบทางวัฒนธรรมในอดีต เป็นโครงสร้างที่
ลงตัวสวยงามร่วมสมัย ซึ่งอาจเป็นเพราะ
ความพร้อมของวัสดุทางธรรมชาติที่มีอยู่อย่าง
อุดมสมบูรณ์รอบตัว ประกอบกับบรรณนิมิตทาง
วัฒนธรรมชาวผู้ไท จึงทำให้เกิดอัตลักษณ์
เฉพาะตัว ซึ่งสามารถแบ่งรูปลักษณ์ของ
เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของชาวผู้ไทออกจาก
ชาติพันธุ์อื่นได้อย่างชัดเจน

Pu-thai people's woven fabric is not
only a craftsmanship to be used
for wearing, but also indicates
the beauty in design as well as color which
are arranged in Visual Art systematically
and interestingly. Furthermore, it reflected
the ethnic identity, belief, and environment
through the Art of woven cloth being
used for wearing one's body. It could be
seen that the beauty hidden in black dress
hid many innermost thought and feeling
tactfully.

Pu-thai's prominent beauty included
the black or dark indigo sarong, and red shawl.
These colors were arranged by cultural
tradition in the past which was adequate
and contemporary structure. It might be
because of prosperous natural substances
being surrounded as well as Pu-thai's
cultural taste. Consequently, the specific
identity was occurred. Pu-thai's dress could
be obviously identified from the other
nations.

ความงามบนผืนสีดำของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายชาวผู้ไทนั้น มีลายละเอียดของลวดลายที่ช่างทอบรรจุลงแต่งลงไปอย่างปราณีตหลากหลายสีสัน ซึ่งลวดลายส่วนใหญ่มาจากธรรมชาติรอบตัวถูกผันแปรและจัดเก็บลงบนผืนผ้าของชาวผู้ไท เช่น ลายใบนุ่น ลายดอกจันทน์ ลายดอกแก้ว ลายดอกกำปูลี อีกทั้งบางลายทำให้เรารู้ได้ว่าชาวผู้ไทยังมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อแบบอดีต ที่ยังมีการนับถือผีและโลกทางวิญญาณ เช่น ลายนาค เป็นต้น

ชาวผู้ไทมีความสามารถหลากหลายในการทอผ้าได้หลายเทคนิค เช่น การมัดหมี่ (ikat) นิยมทอเป็นผืนผ้าชิ้นชิ้นใหญ่ โดยมากมักเป็นลายมัดหมี่ขนาดใหญ่ มีลายละเอียดสวยงามแปลกตา มีความลึกซึ้งอันเนื่องมาจากสีและลวดลายที่มีความแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ได้ นิยมทอกลุ่มลายแบบมัดหมี่โลด (ลวด) ในรูปทรงลายกาบ (สีเหลี่ยมขนมเปียกปูน) มีลักษณะของหมี่คั่นบ้างแต่พบไม่มาก ลวดลายจะเล็กแต่ไม่ซับซ้อนเท่ากับหมี่โลด อีกทั้งสีเคมีที่ย้อมด้วยการมัดหมี่ของชาวผู้ไทที่แสดงให้เห็น

The beauty of Pu-thai's black dress consisted of details of design being decorated delicately and colorfully by the weavers. Most of designs were from surrounding nature being modified as well as collected on Pu-thai's fabric, for instance, Bai Boon Design, Dok Chan Design, Dok Kaew Design (orange jasmine), Dok Kam Poo Design. Moreover, some designs informed us that Pu-thai People were related to their past belief: paying respect to ghost as well as soul, for example, Nak Design (great snake), Pan Maha Design etc.

Pu-thai People had various competencies in cloth weaving by many techniques such as

สุนทรียศาสตร์ความงามบนผืนผ้าของชาวผู้ไท

Aesthetics of beauty in Pu-thai's Cloth.

ผ้าจ่อง ผ้าที่ใช้สำหรับคลุมกาย เวลาอากาศเย็น สร้างลวดลาย ด้วยเทคนิคยกมุก บ้านหนอง-สังข์ ตำบลหนองสังข์ อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

Pa Jong is the fabric using for covering one's body when it is cold. The design is created by Mook technique or Supplementary Weft, Ban-nongsang, Nongsang Sub-district, Na-kae District, Nakhonpanom Province.

ร่องรอยทางประวัติศาสตร์และสามารถใช้กำหนดอายุของผืนผ้าได้ เนื่องจากสมัยหนึ่ง ชาวจีนนิยมนำสีย้อมผ้าเคมีมาขาย ด้วยการตวงเป็นช้อน ดังนั้นผ้าผู้ไทที่นิยมใช้สีดำเคมีที่ซื้อจากชาวจีนมาย้อมนั้นจึงได้ผ้าชิ้นไหมสีด้ามม่วงเข้ม เป็นเสน่ห์และความสวยงามอีกแบบหนึ่งที่นักสะสมบางกลุ่มให้ความสนใจ

เทคนิคการยกมุก (Supplementary Weft) เป็นเทคนิคที่พบน้อยมากในกลุ่มผู้ไท ซึ่งพบใน ผ้าจ่อง ซึ่งใช้เป็นผ้าห่ม เป็นผ้าผืนยาวทอจากกี่หน้าแคบแล้วเย็บเปลาะต่อกันกลางผืน ลายยกมุกจะเป็นลายยาวตลอดขนานกับขอบผ้า เป็นลายสมมาตรและเหมือนกันทั้งผืน แต่ความละเอียดอ่อนของชาวผู้ไทโบราณซึ่งถือลักษณะของโครงสร้างนิยม คือผ้าต้องมีทิศทางว่า ด้านไหนคือด้านบน ด้านไหนคือด้านล่าง ถึงแม้ว่าลายผ้าจะเหมือนกันทั้งผืน ก็ต้องมีการกำหนด ด้วยการใช่วิธีถักชายครุยทำเป็นสัญลักษณ์การใช้งานและบอกทิศทางว่าด้านนั้นเป็นด้านล่าง พบว่าผ้าทอยกมุกนั้นนอกจากจะนิยมทำเป็นผ้าห่มแล้ว

Mud Mee (Ikat) which was preferred to be woven as Thai Sarong. Most of designs were large sized Ikat including beautiful and gorgeous designs as well as secret owing to different color and design from the other groups of Lao. The design group of Load Itak was popular in Kab Design (Rhombus). Mee Kan Design was also found but it was not much. The design was small but it was not as complex as Load Itak. Besides, the Ikat was dyed by chemical substance indicated the historical trace or clue as well as the number of year being woven. Because in one age, Chinese often sold chemical dyeing substance by using the spoon for measurement. Therefore, Pu-thai People who used the chemical dyeing substance from Chinese would get black and dark violet colors which was charming and beautiful being interested by a group of collectors.

The technique of Supplementary Weft was scarcely found technique in Pu-thai people. It was found in Pa Jong being used as a blanket, a long fabric being woven from narrow Kee and connectedly embroidered in the middle of fabric. The Supplementary Weft included long deign throughout the cloth being parallel with the edge of cloth. The design was equal and the same in a piece of cloth. But, the ancient Pu-thai People's delicacy, Structuralism, the cloth would include its direction: the top or the foot although there was the same design in the whole piece of cloth. It was

บางครั้งก็จะใช้ในงานพิธีอวมงคล คือใช้ผ้าจ่องหรือผ้าผ้าสี่เหา (ผ้ายกเขา หรือ ยก 4 ตะกอ) คลุมโลงศพเพื่อแสดงให้เห็นถึงความมั่งมีและประดับตกแต่งให้เกิดความสวยงาม

ส่วนอีกเทคนิคหนึ่งที่มีความโดดเด่นมากในกลุ่มชาวผู้ไทคือ เทคนิคการจกและการขิดลาย (การจก-Discontinuous Supplementary Weft/การขิด-Continuous Supplementary Weft) ซึ่งการจกขิดลายนิยมทอในผืนผ้าที่มีการใช้งานและตำแหน่งที่แตกต่างออกไปหลายที่ เช่น การทอจกไว้เป็นลายเล็กๆ ที่ตีนชิ้นเพื่อความสวยงามและประโยชน์ในการทำให้ชายชิ้นใหม่มีความคงทนแข็งแรง ทำให้ยืดอายุการใช้งานของผ้าชิ้นได้อีกด้วย ในทางโครงสร้างนิยมยังสามารถเห็นถึงการประกอบสร้างให้ผ้านุ่งผืนนั้นมีความพิเศษเป็นผ้าชิ้นที่มักใช้ในโอกาสพิเศษ หรือใช้ในงานพิธีกรรม หรือนัยยะของความสำคัญกว่าที่จะเป็นผ้าชิ้นที่ใช้งานประจำวันทั่วไปอีกด้วย

determined by using the trimming as symbol in using and direction : top or foot. It was found that the Supplementary Weft was not only used as the blanket but also in inauspicious rite. Pa Jong or Pa See How (Pa-yok-kao or 4 Ta-ko Cloth would be used for covering the coffin in order to indicate one's wealth as well as decorate it for beauty.

Another remarkable technique of Pu-thai People, included Jok and Kid Design (Jok was called Discontinuous Supplementary Weft/Kid was called Continuous Supplementary Weft). The Discontinuous Supplementary Weft would be woven for different occasions and positions, for instance, small Discontinuous Supplementary Weft was woven on the foot of sarong for beauty and using as the foot of silk sarong in order to be endure as well as strong and long lasting of sarong. In structuralism, it indicated the specialty of sarong to be used in special occasion or ritual or importance rather than in daily life.

ชีนไหมชาวผู้ไทมีความงดงามอย่างยิ่ง ลงตัวด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ หัวชีน (สร้างลวดลายด้วยเทคนิคขิด) ตัวชีน (สร้างลวดลายด้วยเทคนิคมัดหมี่) และตีนชีน (สร้างลวดลายด้วยเทคนิคจก)

Pu-thai's sarong is very beautiful. It is harmonious by 3 components including: the top of sarong (the design is created by Kid technique or Continuous Supplementary Weft), the body of sarong (the design is created by Mud Mee technique or Ikat), and the foot of sarong (the design is created by Jok technique or Discontinuous Supplementary Weft).

เทคนิคการทอจกลายนั้ันยังปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดจนกลายเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของชาวผู้ไทที่สไปอันวิจิตร ซึ่งเป็นเอกลักษณ์สำคัญของผ้าเบี่ยงผู้ไทที่มีการนิยมเรียกว่า “ผ้าแพรวา” อันมีลวดลายอันซับซ้อนและมีแบบแผนที่กำหนด เช่น การกำหนดช่องไฟแบบเป็นเลขคี่ในการทอเสมอ ด้วยภูมิปัญญาของการจัดวางทางกายวิภาค เพราะเมื่อเบี่ยงผ้าสไป ส่วนที่งดงามที่สุดจะอยู่กึ่งกลางผืน (บริเวณหัวไหล่) จะเป็นลวดลายที่มีขนาดใหญ่ และวิจิตรบรรจงที่สุด ส่วนลายอื่นๆ ก็จะเป็นประกอบ บางผืนของผ้าสไปจากผู้ไทพบว่ามีการทอลายในแต่ละช่วงลายไม่ซ้ำกันแสดงถึงภูมิปัญญาการสร้างสรรค์ลวดลายอย่างเป็นอิสระ และความสามารถของผู้ทอได้อย่างน่าอัศจรรย์ อีกมิติหนึ่งคือทำให้เห็นถึงความเป็นเครือญาติกับถิ่นเดิมที่จากมาก็คือกลุ่มไทดำและไทแดงในบริเวณตอนเหนือของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวติดกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ในสุนทรียศาสตร์ผ้าเบี่ยงแพรวาของชาวผู้ไท นอกเหนือเทคนิคการจกลายที่สวยงามแล้วนั้น สีส้นอันมีลักษณะโดดเด่นของสีแดงยอ ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นคุณลักษณะสำคัญที่แสดงความสวยงามและคุณค่าของภูมิปัญญาของชาวผู้ไท ซึ่งมีความรู้ในเรื่องการสกัดกลั่นย้อมสีจากธรรมชาติได้อย่างงดงาม ชาวผู้ไทนิยมใช้ย้อมสีผ้าแพรวเบี่ยงได้สีแดงอมส้ม ใช้ทอเป็นสีพื้นของผืนผ้าเบี่ยงแล้วจึงจกลายด้วยไหมสีขาว สีเหลือง สีคราม และสีเขียว (หรือสีดำ) ก็ถือได้ว่าเป็นสีแดงในแบบฉบับของผู้ไทอันเป็นความงามเฉพาะตัวอีกด้วย

The Discontinuous Supplementary Weft was obviously occurred as an identity of Pu-thai People on Artistic Shawl, a major unique of P-thai's Pa Bieng being called "Prae-wa Cloth," indicated complex design and specified pattern such as the interval was determined by odd number during the cloth was weaving from wisdom in Anatomy Arrangement. Since when one Bieng (wrap) one's shawl, the most beautiful part would be on the middle of a piece of cloth (one's shoulder), the large sized and the most artistic design. The other designs would be complementary. Some pieces of Puthai's Jok Shawl, found that there were different designs being woven in each interval which indicated the weavers' wisdom in creating the design independently, and competency wonderfully. In one dimension, it reflected the relatives with former place they were apart : Black Thai and Red Thai in north area of Lao People's Democratic Republic next to the South of Vietnam Country.

In Aesthetics, Pu-thai's Pa Bieng or Prea-wa is not only beautiful Continuous Supplementary Weft, but also prominent in Dang-yo Color as the major characteristic of its beauty and Pu-thais' wisdom from knowledge in dyeing and extracting the natural color from root of tree. The color Pu-thai preferred to use in dyeing Pa Bieng, was the orange red using for weaving the plain of Pa Bieng Cloth. Then, the Discontinuous Supplementary Weft would be performed by white, yellow, indigo, and green (or black) colors. It could be seen in Pu-thai's red color style as unique beauty as well.

ผ้าแพรวาหรือสไบของสตรีชาวผู้ไทมีความงามอันเกิดจากลวดลายที่ซับซ้อนและแบบแผนชัดเจน

Prae-wa cloth or Shawl of Pu-thai's lady is beautiful by complex and clear pattern.

ครั่ง เข คราม และฝาง พืชพื้นบ้านอันเป็นปฐมบทของความงามผืนผ้าของชาวผู้ไท Lac, Ke, Indigo, and Fang are local tree as origin of beauty in Pu-thai's cloth.

ใบหม่อน อาหารชนิดเดียวของหนอนไหมก่อนก่อเกิดเป็นความงามบนผืนผ้าของชาวผู้ไท
Mulberry leaf, the only kind of food of silkworm, causes the beauty on Pu-thai's cloth.

ความงดงามของผ้าแพรวารูปแบบดั้งเดิมสีพื้นแดงครั้ง
สอດສ្លប្លត្ថយដ៏ល្អដោយស្រទាប់ស្រទាប់ខ្មៅ ស្រទាប់ខ្មៅ
ស្រទាប់ខ្មៅ និងស្រទាប់ខ្មៅ ប៉ាន់ប៉ាន់ប៉ាន់ ប៉ាន់ប៉ាន់ប៉ាន់
ប៉ាន់ប៉ាន់ប៉ាន់ ប៉ាន់ប៉ាន់ប៉ាន់

The beauty of ancient style Pae-wa included
lac red plain silk is alternated by golden
yellow, teal. Dark indigo, and white colors,
Bannongchang, Nongchang District, Samchai
District, Kalasin Province.

เทคนิคจกนี้ยังแสดงให้เห็นถึงการรังด้างในเรื่องอำนาจการเมืองการปกครองของกลุ่มมะกองและไล่ที่เคยตกอยู่ภายใต้การปกครองของเผ่าผู้ไทซึ่งให้ความเคารพต่อพญานาคมาก แต่ชาวมะกองกลับทอลายใช้เป็นธงผ้าขึ้น (เป็นการพยายามแสดงความสามารถของตนเองให้เหนือกว่าวัฒนธรรมที่ปกครองตน ผ่านทางสิ่งทอ-คล้ายลาวพวนในปกครองของไทยวนล้านนา ซึ่งมีเทคนิควิธีการทอผ้าที่เหนือกว่าชนชั้นปกครอง จึงสื่อการพยายามที่เอาชนะผ่านทางผ้าขึ้นเช่นกัน) แต่ถึงอย่างไรความละเอียดก็ไม่สู้ผู้ไทไม่ได้ จึงทำให้เห็นว่าศิลปะเป็นอาวุธที่สร้างสรรค์ โดยที่เผ่ามะกองใช้เสียดสีสังคมชั้นปกครองของผู้ไทแต่กลับกลายเป็นการสร้างศิลปะสิ่งทออันงดงามไว้ให้กับอุษาคเนย์แทน

จะเห็นได้ว่าสุนทรียศาสตร์ในผ้าทอชาวผู้ไท สะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรมในหลายมิติ หากเกิดการค้นคว้า ศึกษาเรียบเรียงสุนทรียศาสตร์ที่ซ่อนอยู่ในผ้าทอของชาวผู้ไทอย่างเป็นระบบ คงจะทำให้เข้าใจถึงกระบวนการความคิดของคนในอดีตเหล่านั้น รวมถึงสรรพศาสตร์ต่างๆ เพราะผ้าทอผู้ไทมิใช่เป็นเพียงความงามเชิงทัศนศิลป์แห่งเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นผืนผ้าที่ถูกผนึกด้วยภูมิวัฒนธรรมแห่งชาติพันธุ์ผู้ไท ที่แสดงถึงสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตที่เป็นอยู่ วัฒนธรรม ความเชื่อ ประวัติศาสตร์ รวมไปถึงบทบาททางการเมืองการปกครองในอดีต ซึ่งเป็นกลไกที่ซับซ้อน ลุ่มลึก อันเต็มเปี่ยมไปด้วยความงดงาม

The Discontinuous Supplementary Weft also indicated the conflict in political and governmental power between Ma-gong group and So group who used to be under control of Pu-thai ethnic who paid respect to Nak (great snake) very much. But, Ma-gong people wove this design on their sarong (the attempt to show their power over the culture of those who governed them through the woven cloth—the same as Lao Puan governed by Thai Won Lanna who had better cloth weaving than the governed people, and conveyed their attempt to overcome through their sarong) However, their details were less than Pu-thai's. It could be seen that the Art would create the weapon. Since Ma-gong ethnic was sarcastic Pu-thai's governed class. But, it became the beautiful Art Creation for the Southeast Dawn instead.

It could be viewed that the Aesthetics in Pu-thai's woven fabric reflected multi dimensions of cultural values. If the Aesthetics hidden in Pu-thai Cloth, was systematically searched for, studied, and composed, the former time people's thought process and various Sciences would be understood. Because Pu-thai's fabric was not only beautiful craftsmanship in their dress but also combined with Pu-thai national cultural ethnic indicating their environmental condition, livelihood, culture, belief, history, and political and governmental role in the past which was full of the complex, profound, and beautiful mechanism.